

Bir kış gecesi eğer bir okur...

Postmodern romanın en karakteristik özelliklerinden biri metinlerarası ilişkiler kurması. **Italo Calvino**, "Bir Kış Gecesi Eğer Bir Yolcu"ya on farklı türde yazılmış, farklı üsluba sahip romanlardan parçalar yerleştirmiş.

Romanın ilk cümlesi bazen okuyacağımız metnin hoş bir yansımasını taşır. Edebiyat tarihinde muhteşem girişe sahip birkaç roman gelir hemen akla: "Gregor Samsa bir sabah bunalımcı düşlerden uyandıığında, kendini yatağında dev bir böceğe dönüşmüş olarak buldu" ya da "Kahramanım Aleksey Fedoroviç Karamazov'un yaşamöyküsüne başlar-ken bir parça kararsızlık içindeyim" ya da "Lolita, hayatımın ışığı, kasıkanlımın ateşi.

Günahım, ruhum, Lo-Li-Ta" girişleri, hemen her okur tarafından bilinir. Muhteşem giriş cümlesine sahip romanların listesini çıkarmaya kalksak **Italo Calvino**'nun Bir Kış Gecesi Eğer Bir Yolcu (Çev.: Eren Yücesey Cendey, **YKY**, 260 s.) adlı kitabı mutlaka listenin üst sıralarında yer alır. Postmodern edebiyatın başyapıtlarından biri olarak 1979'da yayımlanan roman Salman Rushdie ve Paul Auster gibi çok sayıda yazarı etkileyen eser olarak bilinir. Calvino bu romanında üst kurgu, metinlerarası ilişki, dokuma

teknigi, sürekliliğin kesilmesi, okur merkezlik, parodi gibi postmodern romanın hemen her tekniğini kullanır ve bunları daha ilk satırlarda sergiler. "**Italo Calvino**'nun Bir Kış Gecesi Eğer Bir Yolcu adlı yeni romanını okumaya başlamak üzeresin. Rahatla. Toparlan. Zihnindeki bütün düşünceleri kov gitsin. Seni çevreleyen dünya bırak belirsizlik içinde yok olup gitsin."

Okuruna rahatlamasını önerir ama bu hiç de rahat bir okunacak bir kitap değildir. Aksine, okura çok iş düşer çünkü roman ondan başkahraman olmasını bekler. "Sen" diye hitap eder Calvino okuruna. Onun rahat etmesini, başka bir şeylerle oyalanmasını önerirken konsantrasyon gerektiren zor bir okuma olacağını da hissettirir.

SEN OKUR

Ve başlıyorsun okumaya... Romanda yer alan her bölümün ilk yansı seni anlatıyor. Bu bölümlerde kitabı nasıl aldığın, kitapçıda kapağını gördüğünde ne hissettiğin, neden aldığın, nasıl okumaya başladığın, ışığı nasıl ayarladığın gibi olasılıklar sıralanıyor. Ancak bölümün ikinci yansına geldiğinde fark ediyorsun ki bu sayfalar başka bir romana ait. Muhtemelen kitap ciltlenirken başka bir romanın sayfaları araya yanlışlıkla karışmış ama yine de okuduğun bu sayfalar ilginç çekmeye başlıyor. Gerilimli bir hikâye buluyorsun. Tam konu gelişmek üzereyken üstelik hikâyenin en heyecanlı yerinde, bir anda kesiliyor (Hikâye en heyecanlı yerinde mi kesiliyor yoksa burada kesildiği için mi okura heyecanlı geliyor, bunu da düşünmek gerek).

Heyecanlı bu kitabın ne olabileceğini araştırmak ve kendisine hatalı bir kopya verdiğini söylemek üzere kitapçıya gidiyorsun. Aynı senin gibi hatalı kitabını değiştirmek için gelen Ludmilla adlı genç kadınla da bu vesileyle tanışılıyorsun. Şimdi hem Calvino'nun eksik sayfalarının ve araya karışan ilginç hikâyenin devamını merak ediyorsun hem de hoşlandığın Ludmilla ile ilişkisini geliştirmek istiyorsun. Fakat hikâyenin devamı olacağı ümu-

duyla okumaya başladığın ikinci öykünün birincisiyle hiç bağlantısı yok. Bunun üzerine kitabın yazılmış olabileceği Kimmer Dili ve Edebiyatı uzmanı bir profesöre danışmak üzere üniversiteye gidiyorsun. Profesör hemen hangi kitaptan söz ettiğini anlıyor ve kitaplığından aldığı bir kitabı doğaçlama olarak çevirmeye başlıyor ama bu ne birinci ne de ikinci öykünün devamı. Yepyeni bir üçüncü öykü.

Sonunda okumaya başladığın hikâyelerin hiçbirinin sonunu öğrenemiyorsun; ya sayfalar kayıp, ya yazar eserini bitirmeden ölmüş, ya yanlış ciltlenmiş ya da sansürlenmiş... Hep bir engel çıkıyor. Metinleri kitapçılarda, kütüphanelerde, yayınevlerinde, üniversite kitaplıklarında, araştırmacıların çalışma odalarında sürekli araman gerekiyor.

TÜRLER ARASI GEZİNTİ

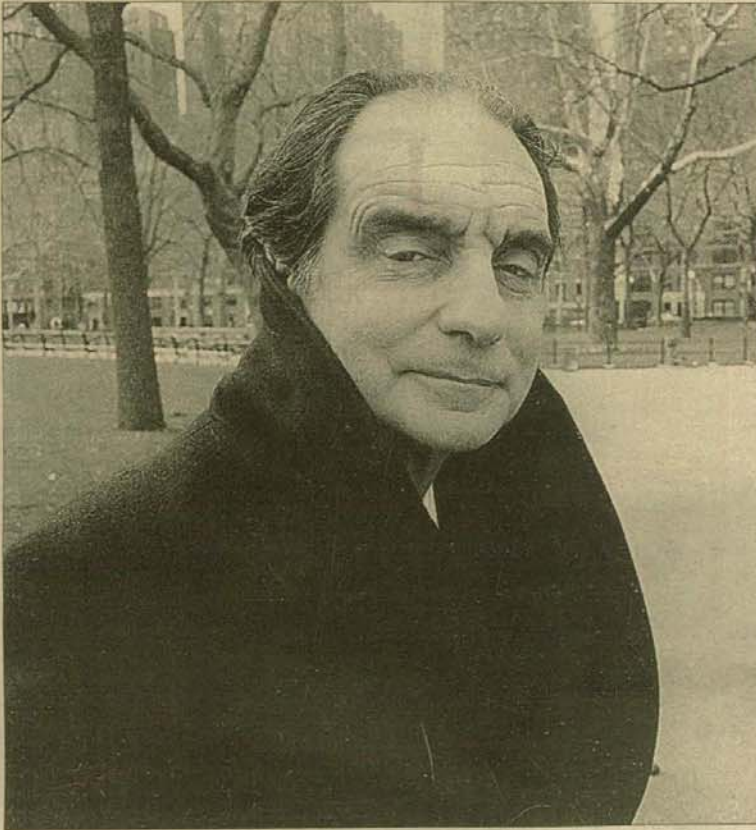
Postmodern romanın en karakteristik özelliklerinden biri metinlerarası ilişkiler kurması. Calvino buraya on farklı türde yazılmış, farklı üsluba sahip romanlardan parçalar yerleştirmiş. Kitabın başında yer alan şemada türleri nasıl ayırdığını alaycı bir şekilde gösteriyor. Örneğin, bir romanda "Benlik" anlatılıyorsa bu ya içe ya da dışa dönük olur. İçe dönük olanı simgesel-yorumsal roman türüne atılır. Dışa dönük romanlar ise ikiye ayrılır; tarihsel ya da saçma olanlar. Saçma olanlar da kendi içinde ikiye ayrılır; özdeşleşme ve yabancılaşma içeren romanlar... Böylece "ad infinitum" devam edebilir.

Bu noktada romanın labirent formu belirginleşmeye başlıyor. M. C. Escher'in çizimindeki sonsuzluk döngüsü gibi labirentin içine giriyor okur. İlk başta bir kitabı okurken katmanlar artıyor ve aynı anda üç-dört ve daha sonra on kitabın içinde geziniyor. Bu arada bir kitap başka bir kitapta anlatılan bir rafta bulunabiliyor. Birbirlerine doğrudan gönderme yapmasalar da gizlenmiş şekillerde bir karakteri ya da bir izleği buluyoruz diğerinin içinde.

Labirent formu karakterlerde de yansımasını buluyor, dokuzuncu bölümde Alfonsina kendini şöyle anlatıyor:

"Benim durumum farklı. Ben bir casusum, sahte devrimcilerin alanına sızmış olan gerçek bir devrimcimim. Ama rengimi belli etmemek için gerçek devrimciler arasına sızmış bir karşıdevrimci numarası yapıyorum. Aslına bakarsan öyleyim: Ben polislin emrindeyim ama gerçek olanın değil çünkü karşıdevrimci casuslar arasında sızmış devrimcilere bağlı olarak çalışıyorum."

Bir Kış Gecesi Eğer Bir Yolcu üzerine yazmanın bir zorluğu, Calvino'nun bu roman üzerine söylenebilecek hemen her şeyi romanın kurgusu içinde söylemesinden kaynaklanıyor. Okuması zor ama çok eğlenceli, bulmacaları çözmek de ayrıca zevkli. Metin oluşturmak, çeviride anlam kaymaları, sansürlenmiş metni çözmek ve çok genel anlamda okuma üzerine bir düşünce romanı bu. Sonuçta okumak müzavi ve soyut bir eylem. Okurun kendini dış dünyanın olaylarına -en azından bir süreliğine- kapatması gerekir. Calvino bu kapatma ânını Şeytanca bir şekilde çoğul hâle getiriyor. Romanın giriş cümlesiyle başladık yazıya, son cümlesiyle bitirelim: "Bir dakika daha. **Italo Calvino**'nun Bir Kış Gecesi Eğer Bir Yolcu'sunu bitirmek üzereyim." ■

Calvino'nun bu romanını okumak zor ama çok eğlenceli, bulmacaları çözmek de ayrıca zevkli.